

Oponentský posudek diplomové práce Aleše Rosického

„Místo setkávání Travná v letech 1968–2004“

Vedoucí práce: Dr. Peter Morée

Studijní program: Teologie

Studijní obor: Evangelická teologie

Oponent: Mgr. Michael Pfann

Diplomová práce Aleše Rosického má rozsah 139 stran, je doplněna třemi přílohami a pojednává dějiny místa setkávání mládeže nejen ČCE a dočasně střediska Diakonie ČCE v Travné. Úvod práce vymezuje výzkumné otázky a cíle, shrnuje dosavadní publikace k tématu, užití prameny a sekundární literaturu. Dále úvod osvětluje metodologický přístup a poskytuje uvedení do dobového kontextu. Dále je práce podle kombinace chronologického a tematického členění strukturována do šesti kapitol. V první kapitole *Adolf Petr a vznik Travné* autor charakterizuje osobnost zakladatele Travné faráře ČCE Adolfa Petra a pojednává vznik střediska. V druhé kapitole *Práce na Travné a její mezinárodní charakter* autor popisuje obsah a význam společné práce na Travné a setkávání domácích se zahraničními hosty, v další jakési sběrné kapitole *Travná v době socialistického Československa*, se zabývá vlivem a zásahy státních úředníků do práce na Travné, zvláště pak kontakty Petra s StB. Dále pak se kapitola zabývá vztahem místních obyvatel a celé rodiny Petřů k zdejšímu setkávání. Kapitola *Travná a ekumena* popisuje ekumenický záběr setkávání a zvláště cenou zprávou a situačním a neinstitucionálním charakteru počátků ekumenických vztahů s katolíky, je podkapitolka o kontaktech s místními řádovými sestrami. Pátá kapitola *Aktivity na Travné a její charakter* poskytuje přehled o konaných aktivitách a jejich charakteru, navrhuje „zbožnostní profil“ setkávání, nabízí srovnání s jiným „neoficiálním“ místem setkávání mládeže ČCE na Zbytově a poměrně stručně zasazuje místo Travné do kontextu církevního života v Československu. V poslední kapitole *Travná a Diakonie* se autor pouští do nesnadného úkolu popsat porevoluční vývoj týkající se setkávání v Travné charakterizovaný spory o předání střediska Diakonii ČCE a o její zpětné předání o. s. Setkávání a soudním sporem s Adolfem Petrem. V závěru autor rekapituluje práci z hlediska na počátku položené výzkumné otázky. V přílohách načrtává časovou osu dějů okolo domu v Travné, přikládá formulář souhlasu respondentů se zpracováním rozhovorů a několik tematických fotografií.

Jak dokumentuje množství stran, autor odvedl značný kus práce, zvláště při tvorbě rozhovorů. Svoji práci průběžně a poctivě konzultoval, a ta tak od začátku prošla značným vývojem.

Pro vybrané téma existuje minimum publikací a množství archivních dokumentů je značně omezené. Ty by nad to nedodávaly dostatečné odpovědi na autorem kladené otázky. Autor se tedy oprávněně rozhodl kombinovat výzkum archivních pramenů s užitím metody orální historie. Vytvořil při své práci hodnotné nové prameny v podobě rozhovorů s pamětníky. Vytvořil jich vzhledem k požadovanému rozpětí práce značné množství. Už jen v tom je jeho práce přínosem.

Z hlediska užitých archivních pramenů má ale práce určité limity, které považuji za největší nedostatek této práce. Není zřejmé, proč autor nepracoval s osobní složkou Adolfa Petra, kterou stejně jako ke každému faráři vedlo Personální oddělení Synodní rady ČCE. Složka jistě podléhá lhůtě, během níž do ní není možné nahlížet. Přístup k ní by byl se svolením žijící manželky Adolfa Petra Hany a po žádosti Synodní rady možný. Materiály z této složky by jistě vnesly do práce nové světlo a pomohly by zodpovědět některé nejasné otázky (např. vznik mezinárodních kontaktů, nebo okolností soudních sporů s A. Petrem a sporů ohledně komunikace s Diakonií). Pokud se autor uvedenou cestou o přístup ke složce důsledně pokusil a byl mu zamítnut, nechť je tato poznámka pominuta. Stejně tak je citelným limitem kapitoly o Travné a Diakonii, že vychází téměř zcela z rozhovorů a není podložena archivními materiály, přičemž některé musí být uloženy v ÚA ČCE, nebo Archivu Diakonie. Přejmenším je možné zjistit nějaké informace v zápisech synodů ČCE (které ovšem autor alespoň částečně užívá), nebo zápisech z jednání SR. Archivní prameny by pomohly racionalizovat silně emočně nabitou diskuzi. I zde se mohl autor setkat s omezením přístupu k dokumentům. **Při obhajobě by měl pominutí okruhů souborů pramenů vysvětlit.** Mimoto nesou značné formální nedostatky seznam literatury a citační styl u použitých pramenů i forma poznámek pod čarou (pro množství těchto nedostatků je dále nerozvádím).

Autor má v úvodu poměrně dobře popsany metodologický postup a šikovně ho demonstruje na praktické aplikaci. Metody kvalitativního výzkumu, konkrétněji zakotvené teorie, které při analýze převážně orálních pramenů aplikuje, jsou sice podstatně komplexnější, ale pro vymezený prostor a charakter historické a nikoli sociologické studie je rozsah jejich užití přiměřený. Autor poctivě hned v úvodu také vymezuje svůj osobní vztah k tématu práce.

Jako zvláště případná a dobře využitá se metoda orální historie a techniky kvalitativního výzkumu projevují v první kapitole o Adolfu Petrovi, dále v páté kapitole o podobě a organizaci vnitřního života setkávání na Travné. Zvláště pak v podkapitole 5.6 *Charakter a zbožnost Travné*. Tyto interpretační pasáže považuji za nejzdařilejší z celé práce. Zvolený přístup také dovoluje zaznít více hlasům zastupujícím různé pozice v polistopadových sporech o Travnou. Mnohohlasý, mnohaperspektivní a zároveň osobní obraz tohoto charakteru by nebylo možné srovnatelným způsobem získat z archivních dokumentů (rozhodně ne z dostupných). Mnohost hlasů dodává plastičnost osobám a dějům.

To lze doložit na popisu centrální postavy práce, Adolfa Petra. Je třeba ocenit, že autor odolává nutkání sešněrovat Petra příliš úzkou charakteristikou, ale na základě mnoha hlasů pamětníku i pramenů podává plastický obraz, který se nesnaží překlenout ambivalentnost lidské osobnosti zjednodušujícím typizováním a nevyhýbá se ani kontroverzním otázkám. Místy se pravda zdají závěry některých interpretací poněkud povrchní: Například prokazování „jasně stanovených hranic“ mezi Petrovým osobním a pracovním životem, není příliš přesvědčivé (s. 37n). Na některých místech je za autorovými interpretacemi přeci jen přespříliš cítit jeho sympatie k Petrovi (například nepřesvědčivá argumentace v kapitole *Soud v kontextu reflexe Českého soudnictví v 90. letech*) ale celek práce poskytuje vskutku diferencovaný a neidealizovaný pohled na jeho osobnost.

Největším přínosem a zároveň největší nástrahou výzkumu na základě rozhovorů je subjektivita na straně výzkumníka i respondentů. Autor toto omezení v metodologické části nereфлекtuje a zákonitě pak toto omezení na některých místech přehlíží. Je třeba si všimnout, že v některých spíše „faktografických“ pasážích vychází autor téměř výhradně z těchto subjektivních zdrojů,

aniž by v těch místech podmíněnost subjektivity a osobní paměti přímo reflektoval. Příkladem takové pasáže je kapitola 1.3 *Začátek Travné*, která se zakládá téměř výhradně na vzpomínkách Hany Petrové nebo celé kapitola 6. O potřebě zohlednit další konkrétní archivní prameny jsem se již vyjádřil.

Ačkoli je zřetelné, že se autor snažil o kritickou reflexi a interpretaci pamětnických výpovědí, je na některých místech zřejmé, že mu osobní vztah k tématu i pamětníkům kladl obtíže v jejím řádném uplatnění. To je zvláště citelné v pasážích, v nichž pracuje s rozhovorem s Hanou Petrovou, které zároveň tvoří nejvíce užívaný zdroj práce. Například za její výpovědi o faráři Veberovi a „liberálech“ je citelný určitý spor (s. 64), ten ovšem autor ve své interpretaci přechází.

Autorovi se ovšem povětšinou dobře daří vyhýbat se příliš unáhleným a jednoznačným závěrům, kde to prameny nedovolují a – což je třeba zvláště ocenit – dokáže vedle sebe vyložit více možných výkladových hypotéz, tam kde je pro ně prostor.

Slabší stránkou práce je historický kontext pojednávaného tématu, v němž se autor orientuje jen omezeně. Zde by pomohlo vycházet z jiné sekundární literatury (zvláště nedostatečná je hojně citovaná publikace *Církev v proměnách času*). Větší mezery má autor v době 90. let, jak ukazuje zcela torzovitá kapitolka *Transformace ekonomického a právního systému*. V závěrečné interpretaci polistopadového vývoje kolem Travné se mu ale přesto nakonec daří naznačit myšlenkovou i praktickou nepřipravenost zvláště Petra ale i dalších aktérů na novou dobu.

Rozpačitá a nevyjasněná terminologie k popisu doby do roku 1989 (normalizace, režim, socialistické Československo, totalita) poukazuje na jistou bezradnost v interpretaci tohoto období, kterou i autor sám doznává (s. 20). O to víc potěší, když v závěru autor přistupuje na zpochybnění označení doby 70. a 80. let jako „totality“. Z odmítnutí černobílého pojetí dějin, charakterizovaného tímto pojmem, vychází na příklad i to, že se autor nespokojuje s povšechným a zjednodušujícím označením „státní správa“, ale je schopen v jednání kolem Travné vidět na straně státních úřadů rozmanité aktéry na různých pozicích v úřední hierarchii (OCT, KCT, StB ad.). To ukazuje podkapitolka *Hypotéza o vztahu mezi StB a A. Petrem*. Zde lze vidět zmiňovanou otevřenost různým výkladům, když dostupné prameny neumožňují dospět k jednomu. I zde by ovšem bylo možné přát si větší interpretační a formulační jemnost, například ve větě: „Ačkoli nevíme, jak často, ani jakým způsobem spolupráce probíhala, znamenalo by to, že se stejně jako ostatní, se svým postojem k režimu také Petr podílel na jeho fungování,“ (s. 69). Ta by si zasloužila poněkud širšího rozvedení. Tato věta s povšechným termínem „režim“ ukazuje, že v uvedené schopnosti diferenciacie autor bohužel není zcela důsledný.

Závěrem

Autor si na počátku klade výzkumnou otázku: „*Jaké vlivy ovlivňovaly aktivity pořádané v místě setkávání Travná mezi lety 1968-2004 a jaký byl dopad těchto vlivů na aktivity na Travné a skrze ně také na její účastníky, organizátory a pozorovatele?*“ Jde o ve skutečnosti o dvě otázky, jednak po *vlivech*, jednak po *dopadech*. Na obě otázky si autor odpovídá. Činí tak průběžně v celém výkladu, v příslušných podkapitolkách většiny kapitol a odpověď na otázku po vlivech podle zvolených okruhů znovu rekapituluje v závěru. Odpovědi jsou povětšinou poctivé, obsáhlé a jak bylo naznačeno, otevírají více možných perspektiv. Snad jen v případě

vymezení *dopadů normalizace na mládež* byl se svým závěrem příliš rychle hotový. To je škoda, protože vícevrstevnatou odpověď právě k tomuto tématu dává nevědomky na jiných místech, především v kapitole o *aktivitách na Travné* (věta: „...o strachu sdílet se o své víře v práci nebo ve škole.“). Každopádně je třeba konstatovat, že autor dobře splnil cíl, který si stanovil.

Jde o poctivě zpracovanou a obsáhlou práci, vycházející ze slušné šíře pramenů, zvláště autorem vytvořených rozhovorů, z níž je čitelné autorovo osobní zaujetí tématem. Práce je beze sporu cenným příspěvkem k bádání o nedávných dějinách ČCE a už nyní je zdrojem pro další historickou práci. Doporučuji odevzdat výtisk diplomové práce do Ústředního archivu ČCE (vzhledem k použitým materiálům z ÚA ČCE se podle jeho vlastních zvyklostí odevzdání předpokládá) a do Travné. Po úpravách naznačených v tomto posudku a především po doplnění o výzkum v osobní složce Petra v ÚA ČCE a materiálů k jednání mezi Travnou a Diakoníí doporučuji určitý druh publikace po vzoru sborníků o střediscích v Chotěboři, Bělči n. O a Sázavě.

S ohledem na uvedené klady i nedostatky navrhuji hodnocení B až C.

Děkuji Alešovi Rosickému za podnětnou spolupráci na jeho diplomové práci.

V Praze, 9. 6. 2018, Mgr. Michael Pfann

Doplnění:

S ohledem na závěrečný návrh k publikaci upozorňuji na některé věcné, či gramatické chyby k opravě:

s. 14. A. Plachý není farář

s. 22 V Bělči n. O. se kurzy pro mládež do r. 1959 nekonaly. Od r. 1951, kdy byl zrušen SEK (organizující dětské tábory – nejsem si jistý, zda i mládežnické), se v Bělči konaly kurzy pro různé, dospělé pracovníky ČCE. 1959 byla tábor, jak autor uvádí, předán pionýrům.

71 Výkonnostní složka platu byla sice nástrojem, který CT užívali k odměňování a trestání farářů, ale to nebyl jediný vliv na její výši. Bez další evidence nelze mezi její výši a ne/poddajnost farářů klášterů rovnítko.

110 – „Domy a pozemky Petrovi ... darovali...“ s měkkým i.